KANSALAISOPISTOJEN LIITTO KoL
MEDBORGARINSTITUTENS FÖRBUND MiF ry

Lausunto

17.10.2023

Sivistysvaliokunta
SiV@eduskunta.fi
Eduskunta

Asia Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 ja julkisen talouden suunnitelmaksi 2024–2027
Viite HE 41/2023 vp, lausuntopyyntö 10.10.2023

Kansalaisopistojen liitto kiittää mahdollisuudesta lausua valtion talousarviosta vuodelle 2024 ja julkisen talouden suunnitelmasta 2024–2027.

Kansalaisopistot ovat kaikille avoimia oppilaitoksia, jotka matalalla kynnyksellä huolehtivat jokaisen nykyisen kunnan alueella kaikenikäisten osaamisen kehittämisestä. Vuoden 2024 talousarvioon sisältyy 20,5 miljoonan euron leikkaukset vapaaseen sivistystyöhön. Kansalaisopistoille on sälytetty tästä summasta 12,5 miljoonan euron osuus, mitä liitto ei voi hyväksyä.

Leikkaussummaa on kohtuullistettava, jotta kaikenikäisten koulutus- ja osaamistason nostaminen olisi myös jatkossa mahdollista, jotta oppimiseroja voitaisiin kaventaa muun muassa perus- ja kansalaistaitojen opettamisen lisäämisellä, ja että opiskelijoiden kokonaisvaltaista hyvinvointia (ml. monipuolinen liikuntatarjonta) voitaisiin lisätä ja ennen kaikkea säilyttää alueelliset mahdollisuudet osallistua kansalaisopistojen toimintaan kaikkialla Suomessa myös tulevaisuudessa.

Hallitusohjelmaneuvotteluissa käytettiin perusteena VM:n meno- ja rakennekartoituksen tekstiä: ”yleissivistävyys- tai harrastustavoitteisesti opiskelivat keskimääräistä useammin korkeasti koulutetut sekä toimihenkilöasemassa työskentelevät. Heillä on tyypillisesti taloudelliset mahdollisuudet maksaa opiskelunsa kustannukset itse”.

Tuoreimman Tilastokeskuksen keräämän **vapaan sivistystyön opiskelijaprofiilin** mukaan kansalaisopistojen opiskelijoista kuitenkaan suurin osa (55 %) ei ole työllisiä. Samoin suurimmalla osalla (61 %) ei ole korkeakoulututkintoa. Korkeakoulutus ei myöskään yksinään kerro henkilön sosioekonomisesta asemasta. Opiskelijaprofiilia kerättäessä ei ristiintaulukoida tai kerätä tarkempaa tietoa osallistujien taustasta (esimerkiksi työllisten osalta tietoa työntekijäasemasta). Sosioekonomiset erot eri alueilla Suomessa ovat suuria.

85 % kansalaisopistojen koulutuksista sisältävässä kurssijärjestelmässä keväällä 2023 olleiden kurssihintojen keskiarvo oli 69,68 euroa. Osaan koulutuksista tulee kurssimaksun päälle maksettaviksi vielä erilliset kurssimateriaalimaksut. Laissa vapaasta sivistystyöstä määritellään, että ”opiskelijoilta voidaan periä opetuksesta kohtuullisia maksuja”.

Kansalaisopistojen liiton kevään ajankohtaiskyselyyn (3/2023) vastanneet rehtorit katsoivat, että opistolla on realistiset mahdollisuudet korottaa opiskelijoilta perittäviä maksuja vuosittain 1–3 % (57,7 % vastaajista), 4–6 % (15,3 % vastaajista) tai 7–10 % (6,3 % vastaajista). Yksikään vastaaja ei pitänyt mahdollisena, että osallistujamaksuja voitaisiin korottaa yli 10 prosenttia vuosittain, koska opiskelijamäärät laskisivat tällaisten korotusten jälkeen huomattavasti ja korotustarve vain kasvaisi entisestään.

For Internal use only

Itä-Suomen yliopiston aikuiskasvatustieteen professori Jyri Mannisen esitutkimuksen Suomi nousuun sivistystyöllä? mukaan Kansalaisopistoon sijoitettu euro tuottaa opiskelijoille ja yhteiskunnalle noin 3,4–5,6 euron hyödyn. Hyöty muodostuu säästöjen ja tuottavuuden yhteissummasta: kun opiskelijan hyvinvointi lisääntyy, muun muassa kalliit korjaavat sosiaali- ja terveysmenot vähenevät samaan aikaan kun yksilön työelämätaidot sekä motivaatio itsensä kehittämiseen ja itsestään ennaltaehkäisevään huolehtimiseen kasvavat. Tätä kehityssuuntaa olisi syytä pikemminkin vahvistaa kuin kurjistaa.

Kansalaisopistot huolehtivat kaikenikäisten osaamisen kehittämisestä sekä perustaitojen ja -valmiuksien parantamisesta. Liikunta, terveyden, terveiden elämäntapojen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen perustaitoina ovat myös keskeisessä roolissa kansalaisopistojen opetustarjonnassa, niin temaattisesti kuin myös opetuksen sivutuotteena. Säästöt tulevat kohdentumaan myös näihin kursseihin. Erilaiset kaikenikäisille suunnatut liikuntakurssit muodostavat tällä hetkellä noin viidenneksen (20 %) tarjonnasta. Kansalaisopistot ovat mukana toteuttamassa Suomen harrastamisen mallin liikuntatunteja, mutta niitä ei tilastoida kansalaisopistoille.

Vapaan sivistystyön toimialaa on uudistettava muiden oppilaitosasteiden tavoin vastaamaan entistä paremmin tulevaisuuden osaamistarpeisiin rakenteita ja rahoitusta kehittämällä. Toimialalle suunnattu julkinen rahoitus on käytettävä tehokkaasti koko väestön hyväksi. Kansalaisopistojen liitto olisi toivonut seikkaperäistä selvitystä toimialan nykytilanteesta ennen kuin lähdetään tekemään isoja säästöjä ilman tarkempia vaikutusarviointeja ja taustatyötä. On selvää, että vapaata sivistystyötä on syytä kehittää jatkossa niin rakenteellisesti kuin toiminnallisestikin (tilastoinnista alkaen). Prosessi lähtee kaavailtujen säästöjen myötä liikkeelle joka tapauksessa, mutta liiton mielestä epäterveellä ja epäoikeudenmukaisella tavalla.

Konkreettisia esimerkkejä rahoituksen nykyisestä toimimattomuudesta ovat esimerkiksi avoimen yliopiston ja maahanmuuttajien lukutaitokoulutukset, joissa samansisältöisiä koulutuksia toteutetaan usealla eri hinnalla vapaan sivistystyön eri oppilaitosmuodoissa. Sekä lukutaitokoulutukseen että avoimen yliopiston kursseihin tarvittaisiin siis uusi, oma ja erillinen todellisiin kustannuksiin pohjautuva laskennallinen tunti- tai minimihinta valtionosuusjärjestelmään koskemaan kaikkia vapaan sivistystyön oppilaitosmuotoja. Näin esimerkiksi avoimen yliopiston koulutusta olisi mahdollista lisätä merkittävästi kaikkiin kuntiin ulottuvan kansalaisopistoverkoston avulla ympäri Suomea.

Kansalaisopistojen liitto kiittää vuoden 2024 talousarviossa 1 milj. euron lisäpanostuksesta ruotsinkieliseen kotoutumiseen ja indeksikorotuksesta, vaikka se pienentyi syksyn budjettiriihessä. Julkisen talouden suunnitelman 2024–2027 osalta liitto ilmaisee syvän huolensa kansalaisopistoille suunnitellun 12,5 milj. euron säästötason vakiinnuttamisesta.

Kansalaisopistot ovat valmiita ottamaan vastaan uusia koulutustehtäviä ja edistämään sivistys- ja hyvinvointityön etenemistä Suomessa. Liitto toivoo, että sivistysvaliokunta voisi käydä syvällisen keskustelun siitä, mitä vapaalta sivistystyöltä odotetaan Suomessa jatkossa. Aiheesta voisi järjestää myös vaikka suuren yleisön verkkoaivoriihen ammatillisen koulutuksen tapaan.

SANNASIRKKU AUTIO
Sannasirkku Autio
Puheenjohtaja

JAANA NUOTTANEN
Jaana Nuottanen
Toiminnanjohtaja

For Internal use only

For Internal use only